

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

*Мороз Петро,
канд. пед. наук, ст. наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

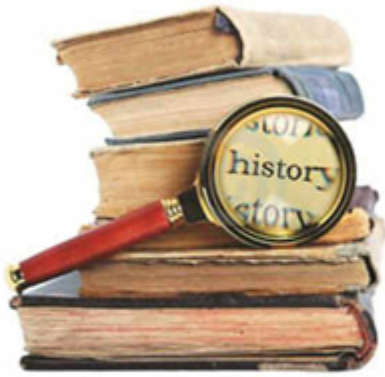

Потреба досліджувати навколишній світ – це одна із найбільш цінних та ефективних особливостей психіки людини, яка забезпечує умови її адаптації до зовнішнього середовища, задоволення творчих, духовних та емоційних потреб.

Особливої цінності набувають уміння швидко і ґрунтовно аналізувати проблемну ситуацію, здатності знайти рішення (часом нестандартне) цієї проблеми, взяти відповідальність за його прийняття.

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

*«Дитина від своєї природи-
допитливий дослідник, відкривач
світу...»*

*Слід дитину спонукати до
самостійної пізнавальної діяльності,
формуючи з малих літ допитливість,
прагнення до навчання, яке має бути
радісною працею” .*

В. Сухомлинський

**Традиційне
навчання**

**Результат
спрямований
на одну
«правильну»
відповідь чи
інтерпретацію**

Традиційне навчання не в змозі повною мірою забезпечувати умови для розвитку творчих здібностей школярів, оскільки в його процесі увага та енергія учнів концентрується в основному на змісті засвоюваного матеріалу.

Як наслідок, пасивне сприйняття інформації учнями переважає над її осмисленням - учні часто завчають навчальний матеріал підручника без розуміння, як отримані знання використовувати у життєвих ситуаціях.

- ✓ Формалізм в оцінюванні навчальних досягнень учнів, коли часто дитині не дається право на помилку або ця помилка оцінюється негативно, призводить до того, що дитина боїться висловлювати перед вчителем та учнями власну думку з того чи іншого питання.
- ✓ Звідси безініціативність та стереотипність мислення учнів, звичка виконувати типові завдання стандартним способом і як наслідок свідоме чи підсвідоме стримування нетрадиційних (оригінальних) підходів до розв'язання навчальних проблем з історії.

ЯКА ФОРМУЛА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ?

«Не треба фантазувати про майбутній світ і професії – треба просто допомогти нашим дітям підготуватися до викликів майбутнього, хоч як вони виглядатимуть».

Кен Робінсон

Формула органічної освіти:

«Створення сприятливих умов для дітей, завдяки яким вони зможуть розкрити й примножити свої таланти і здібності»

РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ДОСЛІДНИЦЬКОГО НАВЧАННЯ

Не лише в передаванні готових знань, умінь та навичок учням, а створити умови, що сприяють активізації дослідницької діяльності учнів, серед яких ми виділяємо такі:

- - доброзичлива атмосфера в колективі, насамперед це вияв толерантності (прийняття вчителем різних ставлень (міркувань) учнів до визначеної проблеми та їхніх думок, повага до співрозмовника);
- - поєднання індивідуальних і колективних форм навчання;

- - ознайомлення учнів з раціональними прийомами дослідницької діяльності;
- - врахування індивідуальних психічних особливостей учнів;
- - спрямування взаємодії на усунення психічних бар'єрів між учасниками діяльності.

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Дослідницька діяльність – це вид навчальної діяльності, який ґрунтується на певній самостійності учнів у розв'язанні творчого (дослідницького) завдання із завчасно невідомим рішенням і спрямований на відкриття учнем суб'єктивно нових знань і способів дій.

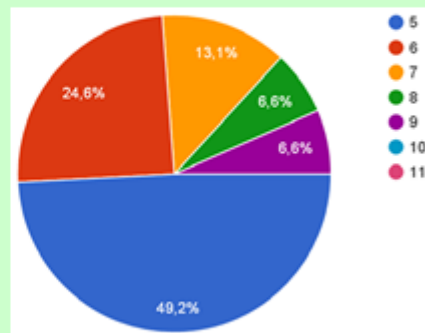
Дослідницький підхід має ґрунтуватися на опрацюванні в процесі навчання історії різноманітних джерел інформації.

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

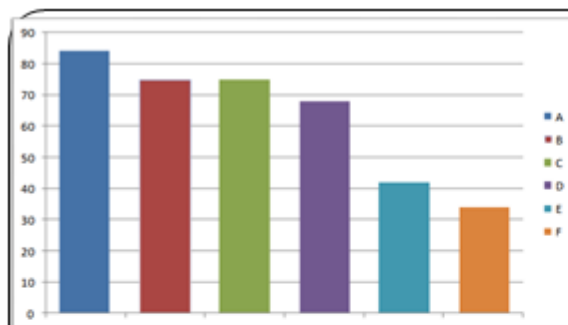

93,4% вчителів історії, що взяли участь в опитуванні, позитивно ставляться до дослідницької діяльності в процесі навчання історії в основній школі.

З якого класу потрібно починати організовувати дослідницьку діяльність учнів з історії?

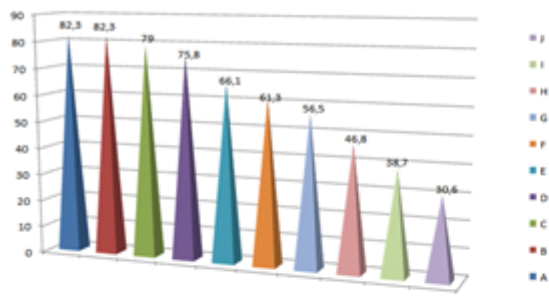
49,2% опитаних вчителів історії відповіли, що це потрібно робити з 5 класу, 24,6% - з 6 класу, 13,1% - з 7 класу, 6,6% - з 8, та 6,6% - з 9 класу.

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

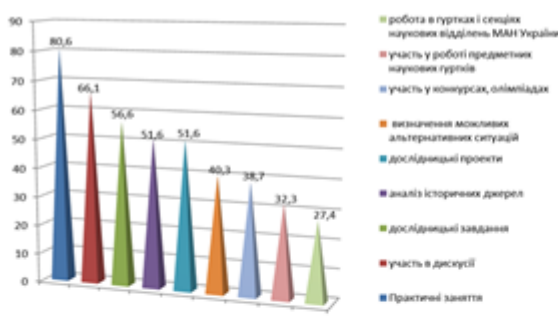
Впровадження дослідницької діяльності у навчальний процес на думку вчителів, що взяли участь в опитуванні:

- сприяє створенню позитивної мотивації учнів до навчання (84%);
- забезпечує умови для повноцінного формування знань, умінь і навичок, передбачених освітніми стандартами (75%);
- стимулює вироблення навичок здобувати знання шляхом самостійного аналізу історичної події чи явища (75%);
- спонукає учнів до створення оригінального навчально-значущого продукту (68%);
- дозволяє формувати активну, творчу особистість (42%);
- розвиває критичне мислення учнів (34%).

Які з перерахованих компонентів дослідницьких умінь Ви намагаєтесь розвивати у своїх учнів (виберіть декілька варіантів)

- працювати з історичними документами різного типу – 82,3%;
- відстоювати свою точку зору, пояснювати, полемізувати – 82,3%;
- здобувати інформацію із різних джерел одночасно та порівнювати історичні факти – 79%;
- аналізувати історичний матеріал, виділяти головне в навчальному матеріалі – 75,8%;
- продукувати ідеї, висувати гіпотези в умовах проблемної ситуації – 66,1%;
- обґрунтовувати, систематизувати, класифікувати – 61,3%;
- проявляти незалежність судження, нестандартність мислення – 56,5%;
- самостійно знаходити проблему в історичному матеріалі – 46,8%;
- бачити протиріччя, переносити знання і вміння в нову ситуацію – 38,7%;
- передавати здобуту теоретичну інформацію іншим в доступній формі – 30,6%.

Які види дослідницьких робіт найбільше подобається Вашим учням (необхідне вибрати)

- практичні заняття з історії, які містять елементи проблемного пошуку- 80,6%;
- участь у дискусії – 66,1%;
- завдання дослідницького характеру на уроках історії – 56,6%;
- аналіз історичних джерел, порівняння їх між собою, висловлення своєї точки зору - 51,6%;
- навчальні дослідницькі проекти – 51,6%;
- визначення можливих альтернативних ситуацій історичного розвитку за джерелами – 40,3%;
- участь у конкурсах, олімпіадах – 38,7%;
- участь у роботі предметних наукових гуртків – 32,3%;
- робота в гуртках і секціях наукових відділень Малої академії наук України – 27,4%.

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Втім, лише 63 % респондентів дали відповідь, що вони активно використовують дослідницьку діяльність в навчальному процесі, 25% - час від часу, а 12 % - вкрай рідко.

Основні негативні чинники, що ускладнюють впровадження дослідницької діяльності в освітній процес:

- пізнавально-інформаційне перевантаження навчального процесу, внаслідок чого учні не в змозі глибоко осмислити великі обсяги навчального матеріалу за передбаченої навчальною програмою час. Як наслідок пасивне сприйняття інформації учнями переважає над її осмисленням;
- велике наповнення класів;
- низька мотивація вчителя та учня, їх пасивність;
- класична класно-урочна система, застарілі методи навчання;
- відсутність чіткої методики організації дослідницької діяльності.

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Залучення школярів до дослідницької діяльності дозволяє з успіхом вирішувати багато освітніх проблем – зокрема, пов'язані з індивідуальним підходом, рівневою диференціацією, створенням позитивної навчальної мотивації, професійною орієнтацією.

Більше того, дослідницька діяльність зміцнює позитивну самооцінку, підвищує рівень домагань, породжує впевненість у собі і почуття задоволення від досягнутих успіхів .